

# Den differentierade delen i historia

**Den öppnade delen måste utföras på en gång och du kan inte återvända till den senare.**

När den delspecifika tiden har löpt ut stängs delen i fråga. Om du inte hinner utföra delen sparas den senaste situationen som svar.

Delen består av uppgift C1. Från delen kan du få sammanlagt 20 poäng.

Uppgifterna baserar sig på informationen i provet.

Spara själv svaret på essäuppgifterna med knappen "Spara ditt svar". Dessutom sparas essäsvaret automatiskt med cirka en halv minuts mellanrum och när du lämnar delen.

## **C1**

Essäuppgift: Skriv ett essäsvar utifrån följande fråga. I svaret ska du kunna tillämpa gymnasiets lärokurs i historia samt information som du tillägnat dig på annat sätt.

**Beskriv de centrala förändringarna i de ståndslösa männens ställning i samhället i Finland 1721–1906. Förankra ditt svar med motiveringar i den aktuella tidsperiodens omfattande historiska händelser.**

Längden på essäsvaret får vara högst 5000 tecken inklusive mellanslag. Från delen kan du få sammanlagt 20 poäng.

## Bedömning av frågan och grunderna för poängsättningen

Vid bedömningen av svaret fästs uppmärksamhet såväl vid hanteringen av sakuppgifter som vid förmågan att sätta företeelser i sina tidsmässiga och geografiska sammanhang, förmågan att gestalta helheter och förmågan att skilja det väsentliga från det oväsentliga. Ett bedömningskriterium är dessutom att saker och ting presenteras tydligt och konsekvent.

Vid bedömningen delas svaret in i tre prioriterade områden. För det första betonas sakkunskap: det är möjligt att få högst 7 poäng för **riktiga historiska sakuppgifter**. Ett annat prioriterat område är kontextualisering: det är möjligt att få högst 7 poäng för **kontextualiseringen av de historiska sakuppgifter** som presenteras i svaret. Det tredje prioriterade området som bedöms är **framställningen som helhet: förmågan att hålla sig till uppgiften, sakuppgifternas riktighet, nivån på den presenterade analysen samt kritiskheten**. Det maximala poängantalet för denna delhelhet är 6 poäng.

Det maximala antalet poäng för essäuppgiften är totalt 20 poäng.

## Allmänt

Utgångspunkten för bedömningen av essäsvaret har ansetts vara definitionen av den givna uppgiften. Respondenten ska i sitt svar kunna förklara stånden samt vem som inte hörde till stånden. Respondenten ska kunna beskriva vem som inte hörde till stånden, deras ställning i samhället samt förändringar som skett i denna ställning.

Med befolkning som inte hör till stånden (adel, prästerskap, borgare, bönder) avses under denna tidsperiod arrendatorer på olika nivåer (bl.a. torpare, backstugusittare osv.), inhysingar, tjänstefolk samt obesutten befolkning under dessa i samhällshierarkin. Svaret anses vara ofullständigt om inte a) stånden definieras b) personerna som inte hör till stånden definieras.

Man måste också utgå från att personer som inte tillhörde något stånd hade en svag ställning i samhället, att dessa personers verksamhetsområde begränsades till arrendejordbruk eller arbete som anställd för någon annan. I svaret skulle man på olika sätt beskriva och förklara förändringen i denna ställning från 1700-talet till början av 1900-talet.

Under perioden var en väsentlig förändring för den ståndslösa befolkningen en långsam övergång från ståndssamhället till ett klassbaserat samhälle i och med näringsfriheten, slopandet av tjänstetvånget, industrialiseringen och urbaniseringen.

## Poäng för sakuppgifter

**I essäuppgiften var det möjligt att få högst 7 poäng för de historiska händelser som inverkat på den ståndslösa manliga befolkningens ställning och som nämns i svaret.**

Sådana händelser eller omständigheter som kan anses ha påverkat den ståndslösa manliga befolkningens ställning under nämnda tidsperiod är bl.a.

- lagstiftningen om inrättande av torp,
- krigens inverkan på befolkningen + särskilt på ståndslösa män,
- näringsfrihetsreformen och slopandet av tjänstetvånget,
- folkbildningens och folkskolornas jämställande och bildande inverkan,
- industrialiseringen och det lönearbete som industrin skapade + urbaniseringens inverkan,
- migrationens inverkan,
- övergången till ett klassamhälle där människans ställning i samhället i stället för härkomst definierades av till exempel yrke och förmögenhet,
- politisk organisering,
- statlig (och kommunal) rösträtt

**Nämmandet av historiska händelser och behandlingen av dem i svaret måste dock kopplas till frågan,** vilket betyder att man måste kunna förklara vilka konsekvenser händelserna hade för den ståndslösa manliga befolkningen.

Att enbart beskriva händelsehistorien eller historiska fenomen ur sin kontext ger inga poäng.

Några anmärkningar i anslutning till detta: till exempel krigen påverkade män som inte hörde till ett stånd på två sätt, både vad gäller männen och deras livsmiljö: ståndslösa män rekryterades lätt till arméer. Kriget riktades också regelbundet mot den ståndslösa befolkningens livsmiljö och samhälle i form av terror, rån osv. – Man kan endast få en poäng för krigens betydelse även om man behandlar flera krig och även om dessa frågor uttrycks separat i svaret.

Industrialiseringens och urbaniseringens inverkan har också ansetts vara en tätt sammanhängande helhet, så det har varit möjligt att få endast en poäng för detta, även om man nämner båda fenomenen.

## **Poängsättning av kontextualiseringen av sakuppgifter**

**Kontextualiseringen kan ge högst 7 poäng.**

Med kontextualisering avses här att bakgrunden till historiska fenomen som påverkat de ståndslösa människans ställning beskrivs och fenomenen på ett motiverat sätt kopplas till den övriga allmänna utvecklingen vid tidpunkten.

Exempel på detta: näringsfrihet (främst tillåtande av markhandel och företagsverksamhet) och slopande av tjänstetvånget (arbetstagaren stod inte längre under husbondens makt på landsbygden) under den senare hälften av 1860-talet → skapade en möjlighet för den ståndslösa befolkningen att röra sig och flytta till tätorter och städer för att utföra avlönat arbete (Detta ger en poäng 1 poäng).

Ett annat exempel: Industrialiseringen i Finland under 1800-talet skapade arbetsplatser inom handel, näringar och industri. → Denna förändring gynnade befolkningen utanför stånden. → Den arbetande befolkningen skapade egna bostadsområden intill industrin och städerna, den började använda penninglön, skapade en skillnad mellan arbetstid och fritid. (Detta ger 1 poäng.)

Poängsättningen för hanteringen av kontexten är bunden till presentationen av sakuppgifter: om sakuppgifter presenteras i liten utsträckning eller på ett bristfälligt sätt kan man inte heller få poäng för kontextualiseringen.

## **Poängsättning av framställningen som helhet**

**Det är möjligt att få högst 6 poäng för framställningen som helhet.**

Med framställningen som helhet avses följande: sakuppgifternas riktighet, framställningens logik, förmågan att analysera det som framställs och kontexten samt även motiverad kritiskhet mot den historiska informationen.

Poängen för svarshelheten minskar på grund av svagheter i både sakkunskapen och kontextualiseringen.

Tydliga sakfel minskar poängantalet. (T.ex. man talar om "Sovjetunionen" när man avser 1800-talets kejserliga Ryssland, man kopplar till "klubbekriget" eller "stora och lilla ofreden" till 1800-talet osv.)

I ett utmärkt svar berättas vilka som var stånden/personer som inte hörde till stånden och beskrivs med flera exempel hurdan deras ställning var och hur den förändrades. Alla delområden har besvarats logiskt och heltäckande, och de historiska sakuppgifterna och analysen av dem har placerats i sina exakta historiska kontakter och svaret har inte hakat upp sig på oväsentliga detaljer. Svaret lyfter fram de allmänna historiska tolkningarnas (även historieforskningens) tidsbundenhet samt historiekulturen, och binder det aktuella fenomenet, den ståndslösa manliga befolkningen, till sin tid. Ett utmärkt svar är konsekvent strukturerat och språkligt korrekt.